
IN MEMORIAM

Dr. sc. Spomenka Telišman
(1945.-2016.)

Dr. sc. Spomenka Telišman, umirovljena znanstvena savjetnica Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada, preminula je u Zagrebu, 3. studenoga 2016. godine. Bila je istaknuta znanstvenica s međunarodno priznatim dostignućima u području toksikologije metala, a osobito će biti zapamćena po istraživanjima vezanim uz učinke metala na reproduktivsko zdravlje muškaraca.

Spomenka Telišman (rođena Pavičić) završila je osnovnu školu i gimnaziju u Zagrebu. Diplomirala je na Kemijskom odjelu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1971. godine, a postdiplomski studij Analitičke kemije završila je 1974. godine. Na znanstvenom usavršavanju iz analitike i toksikologije metala u ljudi boravila je tijekom 1979. godine u Engleskoj (*Regional Toxicology Laboratory, Dudley Road Hospital, Birmingham; Trace Metal Unit, Department of Chemical Pathology and Human Metabolism, Southampton General Hospital, Southampton; Health and Safety Executive Occupational Medicine Laboratories, London*), gdje je imala prilike raditi s vodećim znanstvenicima u tom području, prof. Barbarom Clayton i dr. Trevorom Delvesom. Doktorirala je na Sveučilištu u Zagrebu 1983. godine obranivši doktorski rad pod naslovom „Djelovanje olova na endogeni karbonilhemoglobin“. U zvanje znanstvene suradnice izabrana je 1984. godine, a znanstvenom savjetnicom u trajnom zvanju postala je 1998. godine.

Cijeli svoj radni vijek provela je u Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada gdje se 1971. godine zaposlila u Kliničko-toksikološkom laboratoriju (danas Jedinica za analitičku toksikologiju i mineralni metabolizam) baveći se istraživanjima u području zdravstvene ekologije i medicine rada do umirovljenja 2007. godine.

Njena je znanstvena aktivnost uključivala istraživanja vezana uz procjenu profesionalne i okolišne izloženosti ljudi metalima (osobito olovu i kadmiju) primjenom humanog biološkog monitoringa (engl. *human biomonitoring*, HBM), učinaka toksičnih i esencijalnih metala i njihovih interakcija na

metalima (osobito olovu) i njihovih zdravstvenih učinaka. Kada je sredinom 1980-tih godina Institut pozvan na sudjelovanje u međunarodnom projektu WHO/UNEP-a pod nazivom “*Human Exposure Assessment Locations (HEALs)*“, usmjerenom na procjenu ukupne izloženosti ljudi različitim onečišćanjima iz okoliša u različitim zemljama, dr. Telišćan je, kao član grupe istraživača, sudjelovala u međunarodnoj pilot-studiji procjene izloženosti ljudi olovu i kadmiju “*Exposure Monitoring of Lead and Cadmium: An International Pilot Study within the WHO/UNEP Human Exposure Assessment Location (HEAL) Programme*“.

Pionirsku ulogu u nas i u svijetu dr. sc. Telišman imala je u istraživanjima učinaka olova i kadmija i njihovih interakcija s esencijalnim elementima na reproduksijsko zdravlje muškaraca.

Isticala je važnost istovremenog razmatranja kombiniranog utjecaja različitih toksičnih i esencijalnih elemenata, kao i drugih čimbenika čovjekova okoliša i/ili životnih navika. Značaj tih istraživanja prepoznat je i finansijski podržan te je dr. Telišman vodila nekoliko domaćih i međunarodnih znanstvenistraživačkih projekata. Izdvojila bih samo neke: “An Investigation of Lead Concentration in Mother’s Milk in Relation to Blood Lead” (1981.-1983., *Commission of the European Communities*), “The Effect of Lead on the Reproductive System of Males” (1986.-1989., *U.S. Environmental Protection Agency*), “The Effect of Lead on the Reproduction Ability in Men” (1989.-1991., *International Lead Zinc Research Organization, ILZRO*), “Učinci metala na reprodukcijsko zdravlje muškaraca” (2002.-2006., MZOS).

Bila je članica Hrvatskog toksikološkog društva te Udruge hrvatskih djelatnika UN sustava (UHDUN) od njihova osnutka. Međunarodna komisija za medicinu rada (*International Commission on Occupational Health, ICOH*) primila je dr. Telišman u svoje članstvo 1988. godine, a od 1994. godine postaje članicom međunarodnog Znanstvenog odbora za toksikologiju metala (*Scientific Committee on Metal Toxicology, sjedište pri ICOH*). Aktivno je sudjelovala u radu brojnih izvršnih odnosno znanstvenih odbora, predsjedavala sekcijama i bila pozvani predavač na nekoliko međunarodnih znanstvenih skupova u području medicine rada i toksikologije metala. Pri tome posebno treba istaknuti njeno višegodišnje članstvo u znanstvenom odboru serije međunarodnih sastanaka o teškim metalima (*International Conference on Heavy Metals in the Environment*: New Orleans 1987., Ženeva 1989., Edinburgh 1991. i Toronto 1993. godine).

Sudjelovala je u nastavi dodiplomskog i poslijediplomskog specijalističkog i doktorskog studija pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a svoje znanje i iskustvo prenosila je također kao mentor magistarskih i doktorskih radova, težeći izvrsnosti kako u znanstvenoistraživačkom tako i u stručnom radu.

Pozvani je autor ili koautor poglavlja u enciklopedijskim izdanjima (npr. *Toxicology: Effects of age, sex and other factors*. U: Stellman JM (ur.) *Encyclopaedia of Occupational Health and Safety*, Geneva: ILO 1988; *Reproductive and developmental toxicity of metals*. U: Nordberg GF, Fowler BA, Nordberg M, Friberg LT. (ur.) *Handbook on the Toxicology of Metals*, Amsterdam: APE 2007.).

Za svoj istaknuti znanstveni rad, dr. sc. Telišman nagrađena

henska istraživanja i
medicinska istraživanja iz područja toksikologije, čijim znanstvenim
odjelom. Njezin znanstveni članak "Semen quality and
reproductive endocrine function in relation to biomarkers of
lead, cadmium, zinc, and copper in men", objavljen 2000. godine
u *Environmental Health Perspectives*, postigao je zapažen odjek
u međunarodnoj znanstvenoj zajednici (71 citat do kraja 2006.
godine prema WoS-u). Izvrsnost rezultata istraživanja prikazanih
u spomenutom članku potvrđuje se i danas (do kraja 2016.
godine citiran je više od 195 puta prema WoS-u).

Kao vršni stručnjak u području toksikologije metala i njihovih učinaka na zdravlje, dr. sc. Spomenka Telišman svojim je postignućima zauzela važno mjesto u hrvatskoj i svjetskoj znanosti.

Alica Pizent